

Rad *Diplomacija hrvatskih velikaša iz roda Šubića (225.-242.)* Damira Karbića opisuje diplomatske veze Šubića s napuljskim kraljevskim dvorom, papinskom kurijom u Rimu i Venecijom između otprilike 1275. i 1355., s posebnim osvrtom na napore Šubića da dovedu Anžuvince na hrvatsko-ugarsko prijestolje.

Diplomatske aktivnosti hrvatskog plemstva u vrijeme turskog pritiska na Hrvatsku (243.-256.) Ivana Jurkovića, ograničava se vremenski na vladavinu Jagelovića (1490.-1526.) kada se povećava samostalno djelovanje hrvatskog plemstva u vanjskoj politici. Ističe se djelovanje Bernardina Frankapana kao i rano usvajanje i korištenje novih tehnologija (tiska) u političkoj promidžbi: tiskani protuturski govori hrvatskih plemića koriste kao neka vrsta letka.

Nakon uvoda u geopolitičku situaciju Zadra prije opsade i navođenje izvora Zoran Ladić u radu *Diplomatske aktivnosti Zadrana u vrijeme opsade Zadra 1345./46. godine (do odlaska Ludovika I. iz zadarskog distrikta)* analitički razmatra svaku pojedinačnu diplomatsku akciju zadarske, mletačke i ugarske strane, koje vode do pobjede Mletaka.

U radu *Papinska diplomacija i dolazak anžuvinske dinastije na hrvatsko-ugarsko prijestolje (271.-284.)* Serđo Dokoza prikazuje kako je papinska diplomacija tijekom 20 godina (1290.-1309.) uspjela preokrenuti skoro potpunu podršku hrvatsko-ugarskog plemstva i svećenstva Arpadovićima u prihvaćanje kraljevske vlasti Anžuvina.

Zbornik "Hrvatska srednjovjekovna diplomacija" značajan je prinos istraživanju nekih manje poznatih i nedovoljno naglašanih problema povijesti hrvatskog srednjovjekovlja. Ujedno je i poticajan model za primjenu interdisciplinarnog pristupa u proučavanju srednjovjekovne povijesti u kojoj je diplomatska aktivnost jedna od izrazito važnih sastavnica.

Ivana Zelić

900 godina Bašćanske ploče (1100.-2000.), gl. ur. Petar Strčić, Krčki zbornik, svezak 42, posebno izdanje 36, Baška 2000., 348 str.

Nedugo poslije održavanja znanstvenog skupa u povodu obilježavanja 900 godina Bašćanske ploče u svibnju 2000.godine u Baški i Jurandvoru na otoku Krku, objelodanjen je Zbornik radova "900 godina Bašćanske ploče".

U uvodnom dijelu (9-15) ukratko je iznijeta kronologija događanja vezanih za obilježavanje spomenute obljetnice u Jurandvoru i Baškoj tijekom 2000.godine. Potom slijede kraća "Uvodna slova" (17-26) čiji su autori Milivoj Dujmović, Marijan Dekanić i Petar Strčić.

U prvom znanstvenom radu "Ploča nad vratima književnog početka" (29-35) Ivo Frangeš razmatra slojevitost značenja bašćanskog natpisa za hrvatsku kulturnu, političku, crkvenu povijest, lingvistiku i književnost. Autor napominje da pored svoje povijesne

vrijednosti Bašćanska ploča predstavlja trajnu inspiraciju za generacije hrvatskih književnika. Petar Strčić u radu "Otok Krk u doba Bašćanske ploče" (37-56) analizira politički položaj otoka Krka u srednjem vijeku s osobitim osvrtom na 11. i 12. stoljeće tj. vrijeme nastanka Bašćanske ploče. Nadalje razmatra vanjske (papinstvo, Sveto Rimsko carstvo, Ugarska, Venecija) i unutrašnje (knezovi Krčki) silnice koje su utjecale na politički razvitak Krka u to vrijeme. Stjepan Damjanović u članku "Rezultati i perspektive istraživanja jezika Bašćanske ploče" (57-67) iznosi dosadašnje rezultate filoloških studija o tekstu Bašćanske ploče te postavlja drugačiji kontekst za istraživanje tog glagoljskog teksta. Ivo Goldstein u radu "Neka obilježja društvenog razvoja u Zvonimirovo doba" (69-77) govori o općim političkim, ekonomskim, društvenim i kulturnim prilikama u kojima se zatekla Hrvatska u srednjem vijeku kao dio Europe. Autor napominje da glagoljski notarski zapisi kojima pripada i natpis iz Baške predstavljaju početke narodne pismenosti i književnosti u Hrvata. U članku "Grgurovska obnova u Zvonimirovoj Hrvatskoj" (79-87) Franjo Šanjek razmatra povijesne okolnosti nastanka teksta Bašćanske ploče u kontekstu crkvene reforme Grgura VII. u drugoj polovini 11. stoljeća. U tom smislu kralj Zvonimir koji se u svom kraljevstvu zalaže "za promicanje pravde te zaštitu prognojenih i sirotinje", provoditelj je reformnih ideja pape Grgura VII. Ranko Starac s arheološkog aspekta prilazi problematici kompleksa sv. Lucije u Jurandvoru u članku naslovljenom "Osnovni rezultati istraživanja opatije sv. Lucije" (89-104) pri čemu se osobito osvrće na rezultate istraživanja kompleksa provedenom od 1995. do 1999. godine, kada su temeljito rekonstruirani dijelovi srednjovjekovnog benediktinskog samostana. Bože Mimica u radu "Nalazi novca iz Jurandvora i otoka Krka s osvrtom na optjecaj novca u vrijeme nastanka Bašćanske ploče" (105-122) donosi rezultate numizmatičkih nalaza s otoka Krka od antičkog razdoblja do kraja 12. stoljeća. Uz detaljnu analizu svakog pojedinog nalaza autor razmatra položaj otoka Krka u novčanoj razmjeni tijekom stoljeća. U članku "Poliptih sv. Lucije – likovni prikaz i njegovo značenje" (123-131) Franjo Velčić donosi analizu višedjelne oltarne slike iz benediktinske opatije u Jurandvoru blizu Baške s osobitim obzirom na ikonografsku analizu poliptiha Paola Veneziana iz 14 st., te njegov historijat od nastanka do povratka na Krk sredinom 20. stoljeća. Mladen Pejaković u radu "Sunce – kalendar – crkva" (133-146) tumači arhitektonsku koncepciju crkvice sv. Lucije u Jurandvoru kao i smisao likovne strukture Bašćanske ploče. Autor se u istraživanju oslanja na znanost proporcija kao i međuodnose geometrijskih geografskih i astronomskih činjenica u pronalaženju skrivenog smisla likovne strukture građevine i Bašćanske ploče. Miljenko Smokvina u članku "Ivan Standl prvi fotograf Bašćanske ploče" (147-163) govori o prvim snimcima tog spomenika iz 19. stoljeća. Autor u tekstu donosi pregled i reprodukcije Standlovih snimaka uz naznake naručioaca i izdanja u kojima su objelodanjene. U članku "Arhitektura crkve i pregrade kora sv. Lucije u Jurandvoru" (165-186) Pavuša Vežić razmatra likovno-stilske osobine crkve sv. Lucije u Jurandvoru i Bašćan-

ske ploče predlažući novi datum nastanka građevine i glagoljskog natpisa u kraj 13. stoljeća. Damir Viškanić u tekstu "Bašćanska zvona i njihovi ljevači" (187-199) donosi popis i opis zvona iz crkava bašćanske župe uz analize signatura ljevača te njihove biografske podatke. U članku "Bašćanska ploča u kontkestu romaničkog razdoblja" (201-210) Nikica Kolumbić uspoređuje jezične stilske podudarnosti tog glagoljskog spomenika i likovno stilske osobine rubnih pleternih ukrasa s književnim i likovnim ostvarenjima romaničkog razdoblja. Mateo Žagar u radu "Ortografija natpisa Bašćanske ploče" (211-225) donosi grafolingvističku analizu glagoljskog natpisa Bašćanske ploče te upućuje na posebnosti grafičke izvedbe teksta. U članku "Otočac Bašćanske ploče" (227-244) Mile Bogović donosi rezultate istraživanja pojave i razvoja glagoljice na hrvatskom prostoru, te govori o ukorijenjenosti slavenske liturgije u Hrvatskoj. Potom razmatra okolnosti nastanka Bašćanske ploče, te ulogu redovništva u prenošenju glagoljske pismenosti. Valentin Putanec u radu "Prilog proučavanju Bašćanske ploče: značenje riječi *krajina*" (245-247) donosi filološko-lingvističku analizu natpisa ploče osobito se osvrćući na značenje pojma *krajina*. U članku Tanje Tomašić i Borisa Kuzmića "Prinos Branka Fučića istraživanju Bašćanske ploče" (249-256) ukazano je na važnu ulogu našeg istaknutog povjesničara umjetnosti, glagoljaša i paleografa u datiranju, likovno-umjetničkom kvalificiranju i definiranju funkcije Bašćanske ploče. Marica Čunčić u tekstu "Što je opat Držiha naučio od opata Maja" (257-269) razmatra moguće grafijske utjecaje na autora teksta ploče – opata Držiha. U radu "Šubići i 'Dobri' kralj Zvonimir. Prilog proučavanju upotrebe legendi u politici hrvatskih velikaških obitelji" (271-280) Damir Karbić razmatra pretpostavku o utjecaju plemićke obitelji Šubića u 14. ili 15. st. na stvaranje legende o smrti kralja Zvonimira kao idealnog kršćanskog vladara, a u cilju ostvarenja vlastitih političkih ciljeva. Marija Karbić i Zoran Ladić u članku "Glagoljske matične knjige otoka Krka u arhivu HAZU" (281-297) donose popis svih matičnih knjiga otoka Krka koji se čuvaju u arhivu HAZU. Na temelju analize omišaljske matice krštenih autori ukazuju na mogućnosti korištenja matica kao izvora za demografsku povijest i povijest obitelji. Ante Gulin u radu naslovljenom "Srednjovjekovni stolni i zborni kaptoli na Krku" (299-309) razmatra povijest i djelatnost srednjovjekovnih krčkih kaptola od 11. do 15. stoljeća. Upozorava na razliku između katedralnog kaptola crkve sv. Marije u Krku koji je počivao na latinskim začecima i ustroju i ostalih kaptolnih centara na otoku koji su počivali na glagoljskoj tradiciji i donekle bili drugačije ustrojeni. U članku naslovljenom "Neka pitanja srednjovjekovnog vlasništva zemljišta na otoku Krku i Bašćanska ploča" (311-329) Željko Bartulović razmatra dostupne srednjovjekovne ugovore kojima se potvrđuje vlasništvo zemljišta na otoku Krku i ujedno analizira značenje pravnih termina korištenih u tekstu Bašćanske ploče. Lovorka Čoralić u članku "Prekojadranska iseljavanja s otoka Krka u srednjem i početkom ranoga novoga vijeka" (331-348) koristeći izvore iz Mletačkog državnog arhiva razmatra odnose stanovnika Krka sa susjednim mletačkim teritorijem, migracijska kretanja, te organizaciju života krčkih iseljenika u Veneciji.

Spomenimo da su svi članci popraćeni sažetcima na engleskom jeziku što omogućava i stranim znanstvenicima barem djelomičan uvid u ovu problematiku. U Zborniku je tiskan i veliki broj ilustracija, fotografija, grafikona i drugog slikovnog materijala. Može se zaključiti da radovi objelodanjeni u ovom Zborniku predstavljaju najnovija dostignuća u proučavanju različitih aspekata iz bogate prošlosti Bašćanske ploče kao jednog od najvrijednih kulturno-povijesnih spomenika iz tisućljetne hrvatske povijesti na ovim prostorima.

Meri Kunčić

Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, sv. 37, Dubrovnik 1999., 365 str.

Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku već dugi niz godina izdaje godišnjak *Anali*, od samog početka profiliran kao znanstveni povijesni časopis koji objavljuje tekstove vezane uz dubrovačku prošlost. Već od prethodnog broja (36) urednički odbor odlučio je osuvremeniti dotadašnji izgled časopisa, što je kao rezultat imalo – prema mome skromnome sudu – nastanak jedne od najbolje grafički uređenih znanstvenih povijesnih publikacija u nas. Osim oku privlačnog vanjskog izgleda, novi *Anali* mogu se podičiti i relativno brojnim slikovnim priložima u koloru što dodatno daje na atraktivnosti izgleda. Pored svega toga, časopis nije izgubio na kvaliteti radova koji se tamo objavljuju.

Broj 37 u tome nije iznimka. Sadržajno gledano broj se može podijeliti na dva dijela, od kojih prvi predstavljaju veći prilozi poput izvornih znanstvenih i stručnih radova, dok drugi dio čini zbir osvrti i kritika na recentna historiografska izdanja u nas i vani, kao i osvrti na znanstvene karijere nekih od istraživača dubrovačke prošlosti.

Prilozi objavljeni u prvom dijelu časopisa poredani su kronološkim slijedom tako da broj 37 *Anala* "otvara" članak Nika Kapetanića "Podjela zemlje u Vitaljini u 15. stoljeću" (9-31) u kojem autor raspravlja o podjeli zemlje u jednom dijelu Konavala nakon njihova stjecanja tijekom prve polovice 15. stoljeća. Autor otkriva činjenicu da su neki od toponima tog kraja ostali nepromijenjeni od tog vremena do danas, te da su vanjske granice tog prostora do danas ostale nepromijenjene. Osim toga ovaj rad popraćen je sa slikovnim materijalom, tj. kartama Vitaljine u koloru na kojima se jasno vidi posjedovno stanje na tom području u prvoj polovici 15. stoljeća, te stanovite promjene glede tog stanja u drugoj polovici istog stoljeća.

Sljedeći prilog je iz pera Žarka Muljačića, umirovljenog profesora *Freie Universität* iz Berlina. Već sam naslov rada "Jedno nepoznato izvješće iz Dubrovnika o stanju u Otomanskom carstvu (1531.)" morao bi pobuditi interes kod svih aktivnih *raguzeologa*. Naime, profesor Muljačić je u *Bayerische Staatsbibliothek* u Münchenu naišao na tiskanu brošuru iz prve polovice 16. stoljeća koja sadrži izvješće o stanju u Otomanskom Carstvu datira-